

et a Deo se ingratissime alienando, provocaturum fuisse hominem tantam Dei erga se benevolentiam, tantumque amoris incendium in divino pectore excitaturum? Quisque ista considerans, secumque reputans, non et ipse amore ardet, et charitatis adversus Deum flammis corripitur? Æquum certe est nos omnes corripi eo igne atque ardere. Sed quamvis ad omnes retractare ista secum, et meditari pertineat; tamen id, quomodo quidem fieri decet, illi soli faciunt, qui arcto charitatis vinculo cum Deo conjuncti ab iis divinis donis, quibus abundant, admonentur atque excitantur, ut cogitent et inquirant, qua sua industria, quove merito suo ad eum, in quo sunt, necessitudinis cum Deo et amoris gradum pervenerint. Statim enim vident, utpote quorum mens, coelesti perfusa lumine, verum quod est continuo dispiciat (1), itaque vident statim vasa misericordiae, quod Paulus hebraica scripsit proprietate, se esse, id est, magnas divini amoris, atque misericordiae opes continentia vasa: idque videntes dum beneficia in se divina alia ex aliis considerant, retroque memoriam referunt quam longissime possunt, ipsa rerum inter se nexarum serie deducti ad ipsum caput, unde iste Dei effusus amor proferre se in lucem coepit, pervenient: hoc est, cogitando incident in id, quod Deus sibi voluit esse principium declarandi, atque testificandi suum in homines ex tota aeternitate jam conceptum amorem. Quo cum pervenerunt, intelligunt, quod abalienare Deum ab ipsis maxime debuit, primum hominis scelus, quod fuit omnibus nobis, qui in illo continebamur, scelus commune, id Deo causam attulisse, seu potius sumpsisse sibi ex eo Deum atque arripuisse causam humanum genus multo effusius, quam a primo facere statuisset, amandi: et quod ad disidium et inexpiabiles inimicitias suapte natura valebat, Deo servandorum hominum studio magnopere incenso, non solum arctioribus

(1) Rom. ix.

necessitudinum vinculis cum eo conjunxisse nos, sed permutatione quadam et communione bonorum facta, nostra nobis cum illo mala, ipsius item nobiscum cum ipso bona communia fecisse.

Quarum ex consideratione rerum et consiliorum summi Dei maxima admiratione afficiuntur, ejusque admirationis indices sunt voces istae: **SUB ARBORE MALO EXCITAVI TE, IBI VIOLATA EST MATER TUA, IBI CORRUPTA EST QUAE GENUIT TE**, sive: **IBI PEPERIT TE MATER TUA, IBI EDIDIT TE TUA GENITRIX**. Nam inquiunt cum tua erga nos ingentia merita cum indignitate nostra conferimus: cumque ad nos ipsos contuendos, quos tot beneficiis et tanta liberalitate prosequeris convertimus oculos: quid in homine amando sequutus fueris avemus cognoscere. Itaque in eam inquisitionem ingressi, quaecumque vel hominibus insunt, vel ab eisdem gesta sunt intuentes, aciem tandem mentis nostrae referimus, ad primum nostri generis ortum, quo in ortu, atque principio clare videmus, ut nos amares, nobisque benefaceres, inductum fuisse te a sola bonitate tua, adeo, ut cum in nobis nihil esset, amorem quod provocare posset, inessent autem contra quam plurima, quae ad incitandum odium, et accendendam indignationem valerent, quod peccandi nos, et abs te deficiendi principium fecimus, id tu tibi initium esse volueris, ad omnes amoris opes in nos effundendas; et quae arbor impietatem erga te nostram vidit, eadem testis fuerit maximi tui atque summi de nostra salute promissi. Ibi enim excitavimus te: ibi tuam in nos charitatem in lucem produximus: ibi ut se efferret iste tuus amor, et ut quantus esset testaretur, effecimus. Ibi peccando occasionem dedimus tibi, ut quo hominem redimeres, ipse homo fieri decerneret: et quia nos praecipitavimus in summas miserias, ut ipse velles te ad nostram humilitatem dejicere: et quia te fugiebamus, ut quo nos apprehenderes, in animum ipse induceres nostrum corpus induere, et inter homines ex hominibus nasci: ibi corrupta

est mater tua, ibi etiam peperit te mater tua: corrupta est serpentis suas, peperit te tuo dono atque beneficio. Ibi enim profecto cunctorum viventium mater Eva, cum te in ejus semine atque posteritate numerari velle pollicitus es, quodammodo peperit: tuncque videri potes natus fuisse, quando ex eo tempore virtus nativitatis tuae coepit esse hominibus salutaris. Nam in cuius nascituri fide, jam tunc tantum bonae spei lumen exoriebatur, is certe natus jam tunc censeatur, et certitudine promissi, et efficacitate benefaciendi. Ibi igitur peperit te mater tua, cumque te peperit, simul edita in lucem est omnis nostra spes, omnis salus, omnis felicitas. Tantumque peccando propter excellentiam tuae bonitatis consequuti abs te sumus, quantum praecclare agendo universi homines per omnem vitam promereri nunquam possemus.

Atque haec justi, maxima jam cum Deo charitate conjuncti, recolentes prima initia hujus amoris sui, et simul Dei admirantes benigitatem commemorant: quibus a Deo respondeatur hoc modo: PONE ME UT SIGNACULUM SUPER COR TUUM, ET UT SIGNACULUM SUPER BRACHIUM TUUM; QUIA FORTIS EST, UT MORS, DILECTIO, ET SICUT INFERNUS AEMULATIONIO. LAMPADES EJUS, UT LAMPADES IGNIS ATQUE FLAMMARUM. AQUAE MULTAE NON POTUERUNT EXTINGUERE CHARITATEM, NEQUE FLUMINA OBRUENT ILLAM. SI DEDERIT HOMO OMNEM SUBSTANTIAM DOMUS SUAE PRO DILECTIONE, QUASI NIHILUM DESPICIET EAM. Quibus verbis admonet illos Deus, ut quanto se majoribus bonis ab ipso affici intelligunt, quantoque apertius vident, ipso cum illis clementer, atque benigne agente, a summa non solum inopia (1), sed etiam indignitate et vilitate ad clarum ad altum locum, ad ingentesque divitias se esse perductos; tanto majorem sollicitudinem et curam adhibeant, ut ne quid unquam admittant vel ad voluntatem, vel ad animi cogitationem,

(1) August. epist. xxix.

quod non eo dignitatis, atque claritatis gradu dignum sit. Sed quemadmodum pie se erga ipsum et amanter gerendo, tantum apud ipsum gratiae locum consequuti sunt, eos ut pro intimis amicis haberet; sic sciant, et intelligent in eo se statu consistere, eumque diutius locum retinere non posse, nisi continenter et ardenter amando. Neque vero quia ipso tam amico et pene socio, dulcissime et familiarissime hactenus usi sunt, idcirco sibi deinceps remissius agere, licitum putare esse debere: neve existimare ipsis, si quid deinceps peccaverint, atque deliquerint, ad veniam aditum statim facillima ratione patere. Quo enim illos majore amore et beneficiis prosequitur, eo religiosius, ac magis sollicite ab ipsis coli se velle: et quoniam illos ad intimam suam familiaritatem admisit, ideo ipsum attentius inquisitum in singula ipsorum facta atque dicta. Antea, si quid peccabatur, id aut humanae fragilitati, aut ignoracioni potuisse concedi: jam vero qui tanta luce perfusi sint, quique tot gratiae, et charitatis donis sint ad bene agendum muniti, iis ad inscientiam, atque imbecillitatem causandam vix ullum locum relinqui. Quo magis sua sponte deinceps quoque minus, aut cupiditatis impulsu, aut alterius cuiusquam hortatu peccaturi sunt, eo peccaturos majori periculo. Antea, quemadmodum in ampla familia industriae et officiosae puellae gratae esse solent familiae domino, sic illos gratiae, et amoris locum quemdam apud se obtinuisse, jam eos pro conjuge habere, et quidem legitimis caeremoniis, et verissimo foedere juncta, et copulata secum conjugi. Quare admonere illos ut videant, qualis amor uxoris esse debet erga suum virum, tales eos erga ipsum esse debere: certe ipsum animum maritalem eis, et amorem exhibitum. Quo amore, ut nullus est ardentior amor, ita nullus est irritabilis magis. Excubare enim semper viros in uxorum custodiam: neque ut alia a se illas, sed ut easdem secum diligere: ex quo effici, ut quo magis ipsas amant, eo majorem de eo, quod ab eis fit contra conjugii fidem, do-

lorem et indignationem concipient: eoque succenduntur zelo et furore, ut neque precibus placari possint, nec pretio. Ignem infusa aqua extingui: illorum vero amore, atque ira aestuantem et ardentem animum ne ipsis fluminibus infusis posse mitigari: quae duo maxime saeva maximeque inexorabilia esse videntur, mortem, et infernum, pene exorari facilius illis posse. Et profecto res ita se habet, maximo periculo ab iis peccatur, qui peccandi causis fere omnibus carent, quales sunt viri perfecti, et in altissimo charitatis gradu constituti. Nam quibus multa dedit Deus, ab iis plurima exigit: et quo majora in illos beneficia consultulit, eo aegrius fert se negligi ab illis, vixque exorari se sinit, ut illis ignoscat. Nam in hoc genus hominum proprie, ut mihi videtur, Paulus invehitur, cum ad Hebraeos magna severitate (1) et verborum, et sententiarum scribit: Imposibile est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum coeleste, et participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque saeculi venturi, et prolapsi sunt, rursus renovari ad poenitentiam. Quod quamvis non sit *αδύνατον* quomodo eo verbo Dialectici utuntur, est tamen quomodo sacrae loquuntur literae *αδύνατον*, id est, arduum et perdifficile. Nam qui nulla majori vi compulsi, nullaque vehementiori cupiditate obcaecati, aut in fraudem inducti, sua sponte in peccati foveam demittunt, cum alioqui essent magnis gratiae praesidiis adversus omnes hostiles insidias et insultus muniti, scelus concipiunt prope inexpiable. Vix enim digni sunt, quibus detur venia potentibus: aut certe quoniam magnum semper fuit in clementia Dei paratum perfugium iis, qui se ab impietate revocant, et ad justitiam regredi volunt, cuiusvis illi sint vel conditionis, vel ordinis; sunt certe isti, de quibus loquor vix digni, quibus hoc ipsum, ut disciplicere ipsis sua male facta incipient, et ut

(1) Ad Heb. vi.

deserere eam vitam et prave a se factorum poenitere ve-
lint, Deus in animum, atque in voluntatem immittat. At
quod istorum salus ubi semel peccato aliquo amittitur, tam
sit recuperatu difficilis, non tam ex Dei ingenio (est enim
placabilis et propitiabilis natura sua Deus, et ad benefi-
ciendum semper intentus), itaque non tam ex Dei ingenio
contingit, quam ex ipsis, et delicti, et delinquentis ra-
tione atque natura. Sunt enim omnes hujusmodi lapsus le-
thales atque mortiferi; propterea quod, qui ista peccant,
perversa animi atque voluntatis obstinatione quadam om-
nia fere salutis et bonae valetudinis, quibus erant circun-
septi praesidia, omniaque illa dona Dei, quae in se habe-
bant, quorum ad animos in officio continendos maxima vis
esse solet, repulerunt a se, et peccando veluti superarunt,
atque vicerunt. Itaque suo facto effecerunt deinceps, ut
sibi illa adjumento minus esse possent, minusque virium
ad ipsos sanandos haberent: certe minus se illis efficaciter
ad bonum moveri, minusque a peccato retrahi ipsi postea
sentient, atque experiuntur. Non quod illa vim suam amis-
serint, aut quod minus quam antea, quod in ipsis est eri-
gere, et convertere ad Deum animum hominis possint, sed
quod ipsa illorum mens opresa magnitudine sceleris, cu-
jus ipsi nulla prope externa res causam attulit, ipsa potius
sibi sua obstinatione, peperit: sceleris, inquam, non aliun-
de nati, sed ab ipsomet animo, et ab intimis illius sensibus
orti, atque profecti obtorpuerit, et recti, atque honesti
sensum prope omnem amiserit. Nam sicut qui firma et in-
tegra valetudine semper per totam vitam usi sunt, quod
praediti essent bene constituto, atque valente corpore, ubi
id illis evenit, ut aliquo morbo corripiantur, periculosissime
aegrotant, vix ut ullis medicamentis possint ad sanitatem
restitui; propterea quod, quae tam firmas vires fregit, at-
que dejicit, ea profecto immensa quaedam mali vis fuit:
quare naturae virtus magnitudini mali cedens, atque suc-
cumbens, nec ipsa contra aliquid nisi, nec oblata ipsi ab

industria medicorum ad morbum propulsandum arma potest arripere, itaque tandem opprimitur et extinguitur: sic certe sentiendum est, quae iniquitas adultam et perfectam, et cupiditatibus profligatis, et pene deletis, in animo late dominantem, maximarumque choro virtutum circunseptam, charitatem e animo expulit, ipsumque peccatis per vim fecit, eam iniquitatem radices egisse in animo ita firmas, atque altas, evelli vix ut possit. Et hoc causae habuit Salomon, quare hoc praecipue loco, cum de perfectorum virorum persona et amore agebatur, hac admonitione uteatur. Etenim illis maxime providendum est, ne a charitate decident, ne a peccato vulnerari se sinant, quamcumque enim plagam acceperint, ea illis plaga prope immedicabilis futura est.

Sequitur: SOROR NOSTRA PARVULA EST, ET UBERA NON HABET: QUID FACIEMUS SORORI NOSTRAE IN DIE QUANDO ALLOQUENDA EST? (1) Quid in hac imagine, et amorum divinorum imitatione tam accurate descripta sibi Salomon velit, qui in ejus postremo tanquam actu sponsam ipse inducat, de sorore sua minore collocanda sollicitam, quo facilius intelligamus, eorum nobis vitas proponamus ante oculos, qui qualis hoc loco sponsa esse describitur, tales et ipse fuerunt perfecti in amore et charitate Dei, quorum nobis sacrae Literae plurima exempla suppeditant: videamusque ecquis illorum fuerit, cui ad tam altum amoris et felicitatis culmen erecto, objectum sit aliquid, quod ipsum affecerit sollicitudine atque cura. Nam is, si inventus fuerit, nobis dabit viam et rationem interpretationis in hoc loco, qui sine dubio ea continet, quibus animo sollicitari perfecti solent. Sed quem prius inspiciamus, quam Paulum? aut in quo potius perfecti erga Deum amoris exemplum quaeramus? Quid vero scriptum de illo est, quod ad hunc locum interpretandum et illustrandum pertineat? (2) Quid? In-

(1) Basili. in Cantica. (2) II. Cor. xi.

stantia mea quotidiana et sollicitudo omnium ecclesiarum, quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Et de Galatis ad ipsos (1): Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Et de suis contribulibus ad Romanos: Veritatem dico in Christo, non mentior, quoniam tristitia mihi magna est (2), et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitae. Ergo quod perfectis curam et sollicitudinem afferat, nihil est praeter eorum, quos vel a gratia Dei decidisse, vel in ea parum valere vident, salutem, atque incrementum: idque est illorum proprium, ut has minores natu sorores suas infirmas et perpusillas, id est, infirmos aut imperfectos homines, quos illa, qua Deum amant, charitate amplectuntur, velint atque cupiant charos Deo esse, et eumdem obtinere apud illum gratiae et amoris gradum, quem ipsi obtineat, aut etiam ampliorem, adhibeantque ad id non solum vota sua ipsi, sed industriam atque operam, nullum recusantes, aut deprecantes laborem, dummodo eorum saluti et utilitati prospiciatur. Nam primum eos incitat ad hoc studium, atque stimulat amor Dei, qui in ipsis est. Nec enim ferre patienter possunt, cui omnes deberi vident omnium amores, eum non ab omnibus certatim amari. Deinde accenduntur ad idem misericordia erga eos ipsos, qui se sua sponte ab amore divino removent, et sanctissimam omnium, et utilissimam Dei amicitiam discindunt. Quae ipsa in proximos misericordia a charitate, qua Deum amant, existit, a qua omnis in proximum benignitas, atque amor exoritur. Itaque aliorum salutem aequa atque suam curant, eosque haec una cura sollicitat. Nec enim sunt de illorum hominum numero, quos secundae res obliisci suorum faciunt,

(1) Galat. ix.

(2) Roma. ix.

ipsa potius eorum gratiae magnitudo atque felicitas ad cogitandum et agendum de aliorum salute illos inducit.

Dicunt igitur: SOROR NOSTRA PARVULA EST, UT UBERA NON HABET: QUID FACIEMUS SORORI NOSTRAE IN DIE, QUANDO ALLOQUENDA EST? Quibus quaerentibus respondetur; vel potius ipsi sibi respondent: SI MURUS EST, AEDIFICEMUS SUPER EUM PROPUGNACULA ARGENTEA: SI OSTIUM EST, COMPINGAMUS ILLUD TABULIS CEDRINIS. Id nimurum affirmantes atque dicentes Deum, quod sapientia ejus, et moderatione ea, qua universas res, apte et accommodate ad earum naturas administrat, dignum est ita esse semper, itaque fuisse, tum in universos, tum in singulos animatum homines, ut dummodo exorari ipsi se et duci permittant, ac tantum se esse salvos non nolint, propitius illis futurus sit, nec unquam desiturus, quoad eos, non salvos tantum, sed florentes etiam atque felices efficiat. Itaque aream illi atque solum exhibeant quod Deo coeleste aedificium superstruere volenti, non sit repugnans, ipsum certe jacturum fidei fundamenta firmissima, eisque jactis eas aedificiorum, id est, charitatis et bonorum operum moles excitaturum, quibus nihil fieri possit illustrius. SI MURUS, inquit, EST, AEDIFICABIMUS SUPER EUM PROPUGNACULA ARGENTEA; SI OSTIUM EST, COMPINGAMUS ILLUD TABULIS CEDRINIS. Duo sunt tanquam principia et fundamenta, et vero tanquam cardines, in quibus vitae Christianae ratio et institutum versatur. Unus est, ut gratiae Dei in nostra corda intrare volenti aditum praebeamus: alter, ut admissam eam et ingressam firmiter retineamus, quamvis nos alio vocent seculi atque carnis illecebrae: alter positus est in recte incipiendo, alter in perseverando constanter, et firmiter: quod gratiae aditum praebemus, janua figurata dicimur: quod perseveramus in gratia constantes, contra omnes insultus daemonum, dicimus murus. Ergo quia de sorore natu minore, id est, de imperfectis et peccatoribus hominibus quaerebatur quid illis faciendum esset, quo nubere Deo possent, hoc est, ob-

tinere excellentem aliquem gradum gratiae apud Deum, convenientissime et verissime respondeatur, dent illi operam, ut janua atque murus sint: janua qua ad ipsos gratiae Dei intret: murus quo invadentem hostem repellant. Id enim si fuerint, sique et gratiae faciles, et adversus peccati impugnationes se fortes praestiterint; hoc est, si et recte instituerint vitam suam, et in suis rectis institutis perseveraverint, additis quotidie a Deo majoribus gratiae donis, majoribusque in ipsos coelestium bonorum atque virtutum ornamentis ab eodem collatis, eos in viros magnos, et illustres, et Deo charissimos evasuros. Unde sequitur: EGO MURUS, ET UBERA MEA SICUT TURRIS, EX QUO FACTA SUNT CORAM EO QUASI PACEM HABENS.

Sequitur porro: VINEA FUIT PACIFICO IN EA, QUAE HABET POPULOS: TRADIDIT EAM CUSTODIBUS: VIR AFFERT PRO FRUCTU EJUS MILLE ARGENTEOS. VINEA MEA CORAM ME EST, MILLE TUI PACIFICE, ET DUCENTI IIS, QUI CUSTODIUNT FRUCTUM EJUS. Vineae nomen hoc in carmine transferri ad significandas eas res, quarum praecipuo studio quisque tenetur, et in quibus maxime elaborat, quo percipiat ex eis fructum aliquem voluptatis atque laetitiae, jam superius memini me dixisse. Porro alii aliis rebus capiuntur. Nam quidam, quorum est maxima multitudo, suae ipsorum naturae et conditionis ignari, quasi ex corpore constarent solo, quae corpori utilia et jucunda sunt, ea habent in bonis: occupanturque proinde vel in coacervandis opibus, vel in voluptatibus comparandis, vel in ambitionis studio. Quidam alii melius eruditi a Deo ipso atque edocti, inanitate istarum omnium rerum perspecta, partem sui principem, id est, mentem atque animum colunt: virtutibusque omnis generis, qui est animorum cultus optimus, ipsum exornant. Atque ut omittamus dicere caetera, quibus efficitur, ut horum institutum vitae, aliorum omnium institutis sit multo praestantius, sunt enim innumerabilia, illud unum quod quidem nemo neget, nunc dicam. Hoc genus vitae bono-